

**ДВНЗ “ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МОЗ УКРАЇНИ”**

КАФЕДРА ФАРМАКОЛОГІЇ З КЛІНІЧНОЮ ФАРМАКОЛОГІЄЮ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

проф. А.Г. Шульгай

“ ____ ” _____ року

РОБОЧА ПРОГРАМА

**дисципліна «КЛІНІЧНА ФАРМАКОЛОГІЯ»
напрямок підготовки 1201 МЕДИЦИНА
спеціальність 7.12010005 «СТОМАТОЛОГІЯ»
факультет стоматологічний
навчальний рік 2016-2017**

Розробники: професор, д.мед.н., Шманько В.В.

Схвалено на засіданні кафедри фармакології з клінічною фармакологією

„____” _____ 2016 року, протокол № ____

Завідувач кафедри, професор

О.М. Олещук

© _____, 2016 рік

© _____, 2017 рік

**Тернопіль
2016**

Опис навчальної дисципліни “Клінічна фармакологія”

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 1	Галузь знань	Повний термін навчання	
	1201 Медицина (шифр і назва)		
		Рік підготовки	
	Загальна кількість годин – 30	Спеціальність: 7.12010005 —Стоматологія	-й
Семестр			
-й			8-й
Лекції			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 5,8 год. / 0,2 кредитів ECTS	Освітньо-кваліфікаційний рівень: спеціаліст	год.	год.
		Практичні, семінарські	
		год.	24 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		год.	6 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
		Вид контролю:	
	Залік		

1. Структурований (розширений) навчальний план з дисципліни

Навчальна дисципліна		Кількість годин / з них				Вид контролю
Клінічна фармакологія		Всього год / кредитів	Аудиторних		Самостійна робота студентів	
Курс, рік навчання	Семестр		Лекції	Практичні заняття		
4 курс, 2016-2017 н.р.	VIII	30 / 1	-	24	6	Залік

Аудиторна робота – 55,5 %, СРС – 44,5 %

2. Пояснювальна записка та структура дисципліни

Впровадження в клінічну практику великої кількості лікарських засобів, необхідність визначення їх ефективності та безпеки призначення обумовлює необхідність уніфікованого підходу до системи вивчення їх фармакокінетики, фармакодинаміки, взаємодії та побічної дії у хворих. Це стало причиною введення у програму підготовки лікарів наприкінці 60-х початку 70-х років XX сторіччя нової медичної дисципліни – клінічної фармакології.

Клінічна фармакологія - це наука, що займається вивченням лікарських засобів (ЛЗ) в застосуванні до людини (ВООЗ). Вона вчить лікаря вибрати з усіх існуючих найефективніший і найбезпечніший препарат для індивідуалізованої терапії і профілактики з урахуванням його супутніх захворювань. Поглиблені знання з клінічної фармакології дозволять визначити правильний режим застосування ЛЗ, його лікарську форму і шляхи введення, запобігти й усунути побічні реакції і небажану взаємодію ліків між собою.

Знання клінічної фармакології базується на експериментальних даних і теоретичних положеннях фармакології і інших медикобіологічних наук та на фактичному матеріалі клінічних дисциплін. Студент повинен вміти розробити стратегію і тактику лікування захворювання у конкретного хворого і здійснювати динамічний контроль ефективності й безпечності медикаментозної терапії.

Викладання клінічної фармакології є найбільш оптимальним на клінічних терапевтичних базах, з урахуванням етіології захворювання, основних патогенних механізмів його формування, клінічної картини його перебігу, відповідних лікарських препаратів з порівняльним їх аналізом і вибором потрібного.

Головним завданням при викладанні предмета повинна бути підготовка спеціаліста з достатнім обсягом теоретичних знань і практичних навичок для проведення максимально раціональної медикаментозної терапії у конкретного хворого, володіючого методологією індивідуального підбору ефективних і безпечних препаратів на підставі фармакокінетики, фармакодинаміки можливих

виявів побічної дії, особливостей перебігу захворювання, віку хворого, оптимальних лікарських форм, складання раціональної у фармакокінетичному і фармакодинамічному відношенні комбінації ліків.

Програма з клінічної фармакології для студентів вищих медичних закладів III-IV рівнів акредитації складена для спеціальностей 7.110106 „стоматологія” з напрямку підготовки 1101 „Медицина” у відповідності з діючими нормативними документами. Програма складена на підставі наступних нормативних документів:

- освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) та освітньо-професійних програм (ОПП) підготовки фахівців, затверджених наказом МОН України №239 від 16.04.03 „Про затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти з напрямку підготовки 1101 – „Медицина”,

- рекомендацій щодо розроблення навчальних програм навчальних дисциплін, затверджених наказом МОЗ України № 152 від 24.03.04 „Про затвердження рекомендацій щодо розроблення навчальних програм навчальних дисциплін” зі змінами та доповненнями, внесеними наказом МОЗ України №492 від 12.10.04 „Про внесення змін та доповнень до рекомендацій щодо розроблення навчальних програм навчальних дисциплін”,

- наказу МОЗ України № 148 від 31.01.03 „Про заходи щодо реалізації положень Болонської декларації у системі вищої медичної та фармацевтичної освіти”,

- експериментального навчального плану, розробленого на принципах Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) і затвердженого Наказом МОЗ України №52 від 31.01.05 „Про затвердження та введення нового навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня „спеціаліст” кваліфікації „лікар” у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації України за спеціальностями „лікувальна справа”, „педіатрія”, „медико-профілактична справа”,

- Інструкцією про систему оцінювання навчальної діяльності студентів за умови кредитно-модульної системи організації навчального процесу (Медична освіта у світі та в Україні. Затверджено МОЗ України як навчальний посібник для викладачів, магістрів, аспірантів, студентів. Київ. Книга плюс, 2005).

Згідно з навчальним планом вивчення клінічної фармакології здійснюється протягом 7 або 8 семестру 4 року навчання.

Організація навчального процесу здійснюється за кредитно-модульною системою відповідно до вимог Болонського процесу.

Програма дисципліни структурована на модулі, до складу яких входять блоки змістових модулів. Обсяг навчального навантаження студентів описаний у кредитах ECTS - залікових кредитах, які зараховуються студентам при успішному засвоєнні ними відповідного модулю (залікового кредиту).

Клінічна фармакологія як навчальна дисципліна:

а) базується на вивченні студентами медичної біології, нормальної фізіології, патофізіології, мікробіології, медичної хімії, біохімії фармакології,

клінічних дисциплін, лабораторної та функціональної діагностики й інтегрується з цими дисциплінами.

б) закладає основу вивчення студентами клінічної фармакології, що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та формування умінь застосовувати знання з клінічної фармакології в процесі подальшого навчання й у професійній діяльності.

в) закладає основи формування уявлень про загальні принципи медикаментозної терапії основних захворювань і окремих їх проявів.

Організація навчального процесу здійснюється за кредитно-модульною системою відповідно до вимог Болонської декларації.

Програма дисципліни структурована на 1 модуль, до складу якого входять, 10 тем практичних та самостійних занять відповідно до вимог „Рекомендацій щодо розроблення навчальних програм навчальних дисциплін” (наказ МОЗ України від 12.10.2004 р. №492).

Обсяг навчального навантаження студентів описаний у кредитах ECTS – залікових кредитах, які зараховуються студентам при успішному засвоєнні ними модулів (залікових кредитів).

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом

є: а) практичні заняття, б) самостійна робота студентів.

Практичні заняття за методикою їх організації є практичними, бо передбачають таку організаційну структуру:

1. Підготовчий етап (організаційний, постановка навчальних цілей та їх мотивація, контроль вихідного рівня знань — тестові завдання за "Крок-1", усні теоретичні запитання, виписування рецептів).

2. Основний етап (формування професійних вмінь та навичок щодо визначення загальних принципів фармакокінетики, фармакодинаміки, виписування рецептів, розв'язання типових фармакотерапевтичних задач та тестових завдань, виконання завдань з використанням комп'ютерної техніки), Тривалість практичного заняття щодня становить 4 години, кількість днів-7.5.

Під час практичних занять необхідно використовувати аудіовізуальні засоби навчання: таблиці, слайди, колекції лікарських препаратів, початкові фільми, комп'ютерну техніку та інші.

Обов'язковим є на кожному практичному занятті клінічний розбір хворого по темі заняття. Це передбачає:

-обстеження хворого -формулювання

попереднього діагнозу -призначення

необхідного лікування

-показання та протипоказання до призначення того чи іншого препарату

-клінічні прояви препаратів даної групи -негативні прояви препаратів

даної групи -взаємодія різних препаратів

-аналіз і оцінка результатів інструментальних досліджень і параметрів, що характеризують зміни функції організму людини під впливом препарату.

Самостійна робота студентів займає у вивченні дисципліни вагомe місце. Окрім традиційної поза аудиторної підготовки студентів вона включає самостійну (індивідуальну) роботу-курацію хворого з написанням «Протоколу ефективності та безпеки лікарських засобів». Кожний студент отримує форму «Протоколу.....», яку заповнює під час роботи з хворим в поза аудиторний час. Виставляється діагноз. Призначається план лікування. Дається характеристика лікарських препаратів, що призначені (обґрунтування призначення, оцінка безпеки ліків, що приймаються, взаємодія лікарських засобів, призначених хворому, рекомендації по амбулаторному лікуванню). На практичних заняттях студенти захищають свої роботи.

Підсумковий модульний контроль здійснюється по його завершенню. Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і має визначення за системою ECTS та шкалою, прийнятою в Україні.

3. Мета вивчення навчальної дисципліни

Клінічна фармакологія як предмет має на меті підготовку спеціалістів, які володіють достатнім обсягом теоретичних знань та практичних навичок для проведення максимально раціональної лікарської терапії у конкретного хворого, володіють методологією вибору найбільш ефективних та безпечних лікарських засобів, а також їх комбінацій, враховуючи індивідуальні особливості організму, перебіг та форму захворювання, наявність супутньої патології, на основі даних доказової медицини.

Кінцеві цілі вивчення навчальної дисципліни „клінічна фармакологія”

сформульовано відповідно до освітньо-професійної програми (ОПП) і освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ)

- Вибирати необхідні лікарські засоби, адекватну лікарську форму та дозовий режим введення при призначенні хворим з основними патологічними синдромами
- Визначити основні методи клінічного дослідження хворих для оцінки ефективності і безпеки призначення лікарських засобів та аналізувати їх результати
- Використовувати основні параметри фармакокінетики з метою раціонального призначення ліків

- Інтерпретувати і враховувати у клінічній практиці особливості клінічної фармакокінетики, фармакодинаміки, побічної дії та взаємодії основних груп лікарських засобів
- Передбачити наслідки взаємодії ліків при комбінованому використанні та володіти навичками профілактики і корекції небажаних ефектів лікарських засобів
- Проводити опитування хворих з метою збору лікарського анамнезу і передбачати можливість виникнення ускладнень фармакотерапії

4. Зміст програми

Програма включає 2 розділи: загальні і прикладні аспекти клінічної фармакології.

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ КЛІНІЧНОЇ ФАРМАКОЛОГІЇ.

Загальний розділ розкриває системний підхід до вивчення дисципліни, дає уявлення про предмет, мету його вивчення, зв'язок з іншими науками і практичною діяльністю лікаря.

Мета загального розділу: забезпечити мотивацію для сприйняття і освоєння студентами конкретного матеріалу зі спеціальних питань клінічної фармакології.

Задачі загального розділу:

- уявити цілісну систему теоретичних основ клінічної фармакології; факторів, що сприяють виникненню змін метаболізму, дії ЛЗ, збільшують ризик розвитку побічної дії;
- намітити шляхи реалізації основних питань клінічної фармакології у хворих;
- вивчити фармакокінетичні параметри ЛЗ;
- вивчити фармакодинамічні параметри ЛЗ;
- оцінити можливість взаємодії препаратів;
- прогнозувати побічну дію;
- дати поняття про систему фармакологічного нагляду в Україні та основні шляхи вирішення проблеми попередження ускладнень при застосуванні ЛЗ;
- вивчити взаємозв'язок фармакокінетики і фармакодинаміки ЛЗ;
- вивчити особливості фармакокінетики, фармакодинаміки ЛЗ в залежності від функціонального стану біологічної системи (вік, вагітність та ін.).

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ КЛІНІЧНОЇ ФАРМАКОЛОГІЇ

В цьому розділі викладається клінічна фармакологія препаратів, що широко застосовуються в практичній медицині.

Мета розділу: дати методологію вибору груп і конкретного ЛЗ з урахуванням даних фармакокінетики, фармакодинаміки, взаємодії і побічної дії в залежності від стану хворого.

Задачі розділу:

- навчити проводити відбір найбільш ефективного і безпечного ЛЗ;

- визначати оптимальний режим дозування, вибирати правильний спосіб введення з урахуванням фармакокінетичних і фармакодинамічних параметрів ЛЗ, а також віку хворого, статі та клінічного стану хворого;
- призначати ефективну та безпечну комбінацію ЛЗ в конкретній клінічній ситуації;
- прогнозувати та виявляти на ранніх стадіях побічну дію ЛЗ та проводити її корекцію;
- встановлювати клінічні і параклінічні параметри контролю ефективності і безпеки дії застосовуваних ЛЗ;
- визначати найбільш доступні і об'єктивні методи контролю і частоту їх застосування;
- враховувати особливості фармакокінетики, фармакодинаміки ЛЗ при копромісній функції серцево-судинної, дихальної системи та ін.;
- враховувати фактори ризику та клінічні прояви побічної дії ЛЗ при монотерапії і при комбінації з препаратами іншого механізму дії.

Поставлені завдання можуть бути виконані лише при опануванні студентами навичок клініко-діагностичного мислення з основних нозологічних одиниць патології людини та фундаментальних дисциплін (фармакології, терапії, педіатрії, хірургії, акушерства та гінекології та інших клінічних дисциплін.

Тема 1. Клінічна фармакологія лікарських засобів для місцевої анестезії. Клінічна фармакологія лікарських засобів для загальної анестезії. Клінічна фармакологія наркотичних і ненаркотичних анальгетиків. Сучасні підходи до місцевої анестезії. Класифікація місцевих анестетиків за тривалістю дії та хімічною структурою. Обґрунтування індивідуального вибору препарату в залежності від механізму дії і фармакокінетичних властивостей знеболюючого розчину, покази та протипокази до застосування. Дозування препаратів. Вибір препарату, дозування з урахуванням віку та коморбідних станів. Оцінка ефективності і безпечності застосування. Можливі побічні реакції на тлі застосування місцевих анестетиків. Клініко-фармакологічна характеристика наркотичних та ненаркотичних анальгетиків: покази, протипокази до призначення, режим дозування, побічна дія, взаємодія з іншими лікарськими засобами. Клініко-фармакологічна характеристика засобів для загальної анестезії: покази, протипокази до призначення, режим дозування, побічна дія, взаємодія з іншими лікарськими засобами.

Тема 2. Клінічна фармакологія нестероїдних та інших протизапальних засобів. Клінічна фармакологія глюкокортикостероїдів. Класифікація стероїдних та нестероїдних протизапальних лікарських засобів. Сучасні уявлення про механізм дії. Порівняльна характеристика протизапальної дії препаратів. Покази та протипокази до застосування. Режим дозування. Схеми призначення глюкокортикоїдів. Взаємодія препаратів при комбінованій терапії захворювань. Побічна дія, методи контролю ефективності і безпеки лікування.

Тема 3. Клінічна фармакологія антибактеріальних засобів. Клінічна фармакологія противірусних та протигрибкових засобів Принципи сучасної

антибактеріальної терапії. Класифікація антибіотиків. Роль антибіотиків і хіміотерапевтичних препаратів при інфекційних та гнійно-запальних захворюваннях в стоматологічній практиці. Вибір антибактеріальних засобів у відповідності з чутливістю мікроорганізмів і локалізацією процесів, важкістю перебігу захворювання. Побічна дія антибіотиків. Вибір антибактеріального лікарського засобу в залежності від фармакокінетики. Вікові особливості антибактеріальної терапії. Види антибіотикотерапії. Антибіотикорезистентність та шляхи її подолання. Клініко-фармакологічна характеристика протівірусних і протигрибкових засобів: покази, протипокази до призначення, режим дозування, побічна дія, взаємодія з іншими лікарськими засобами.

Тема 4. Клінічна фармакологія антисептиків та ферментних препаратів. Клінічна фармакологія лікарських препаратів, що впливають на обмін речовин в твердих тканинах зуба (препарати фтору, кальцію фосфору). Клінічна фармакологія лікарських засобів, що застосовуються в лікуванні невідкладних станів. Класифікація антисептиків та ферментних препаратів. Клініко-фармакологічна характеристика антисептиків, ферментних препаратів: покази, протипокази до призначення, режим дозування, побічна дія, взаємодія з іншими лікарськими засобами. Клініко-фармакологічна характеристика препаратів, що впливають на обмін речовин: покази, протипокази до призначення, режим дозування, побічна дія, взаємодія з іншими лікарськими засобами.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема заняття	К-сть годин
1.	Клінічна фармакологія лікарських засобів для місцевої анестезії. Клінічна фармакологія лікарських засобів для загальної анестезії. Клінічна фармакологія наркотичних і ненаркотичних анальгетиків.	6
2.	Клінічна фармакологія нестероїдних та інших протизапальних засобів. Клінічна фармакологія глюкокортикостероїдів.	6
3.	Клінічна фармакологія антибактеріальних засобів. Клінічна фармакологія противірусних та протигрибкових засобів.	6
4.	Клінічна фармакологія антисептиків та ферментних препаратів. Клінічна фармакологія лікарських препаратів, що впливають на обмін речовин в твердих тканинах зуба (препарати фтору, кальцію фосфору). Клінічна фармакологія лікарських засобів, що застосовуються в лікуванні невідкладних станів	6
	Разом	24

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
САМОСТІЙНОЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ З КЛІНІЧНОЇ
ФАРМАКОЛОГІЇ

№ п/п	ТЕМА	К-сть годин
1.	Клінічна фармакокінетика.	1
2.	Побічна дія лікарських засобів. Медикаментозна хвороба.	1
3.	Клінічна фармакологія засобів, що впливають на систему крові	1
4.	Клінічна фармакологія засобів, що регулюють водно-сольовий обмін та кислотно-лужну рівновагу.	1
5.	Клінічна фармакологія протипухлинних засобів.	1
6.	Клінічна фармакологія засобів, що застосовуються в ендокринології	1
	Всього	6

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК, ВНЕСЕНИХ
У МАТРИКУЛИ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

№ з/п	Назва практичної навички	Рівень опанування	Лінія матрикула
1.	Ідентифікація відомих лікарських засобів за допомогою міжнародної, торгової назви щодо їх належності до певної фармакотерапевтичної групи.	5	4
2.	Здійснювати у конкретній клінічній ситуації вибір оптимальних лікарських препаратів у кожній фармакотерапевтичній групі, їх лікарської форми, дози та шляхів введення.	4	4
3.	Виявляти клінічні ознаки побічної дії лікарських засобів.	4	4
4.	Виписувати лікарські препарати у рецептах	5	4

5. Форми контролю і критерії оцінювання знань студентів

Оцінювання практичної частини здійснюється за курацію хворих (діагноз, препарати, які виписані у рецептах конкретному хворому, критерії ефективності, перелік ознак ймовірної побічної дії). Оцінка за 12 бальною шкалою виставляється студенту за активність під час курації, повноти викладу кожного розділу протоколу. Оцінка за семінарськ у частину виставляється за 12 бальною шкалою при цьому враховується активність студента, підготовка реферату, виклад реферату, участь у дискусії, правильність відповідей у вирішенні ситуаційних задач. Письмова частина включає 2 теоретичних запитання, ситуаційну задачу і 5 тестових завдань. Оцінка студента цієї частини складається із суми балів, які набрав студент за кожен вид контролюючої програми. Так, за 2 теоретичні питання студент може отримати 20 балів, за вирішення ситуаційної задачі - 10 балів і 5 тестових завдань – 10 балів (2 бала за 1 тест). Разом 40 балів. У відповідності до набраної суми балів за таблицею виставляється оцінка за 12 бальною шкалою.

Таблиця.

Оцінка за 12 бальною шкалою	Кількість балів за привильні відповіді	% правильних відповідей
12	39-40	96-100
11	37-38	91-95
10	35-36	86-90
9	33-34	81-85
8	31-32	76-80
7	29-30	71-75
6	27-28	66-70
5	25-26	61-65
4	21-24	51-60
3	17-20	41-50
2	11-16	25-40
1	0-10	0-24

ПЕРЕЛІК МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Учебні таблиці – 40
2. Учебний стенд «НОВІ ЛІКАРСЬКІ ЗАСОБИ»
3. Банк інструктивних анотацій нових препаратів - 850
4. Тестові питання і еталони відповідей для практичних занять з клінічної фармакології
5. Набір компакт-дисків з клінічної фармакології - 6

6.ЗРАЗКИ ПИТАНЬ ДЛЯ СЕМЕСТРОВОГО ЗАЛІКУ

- 1.Кіничні аспекти фармакокінетики ліків.
- 2.Клінічні аспекти фармакодинаміки ліків.
- 3.Клініко-фармакологічні аспекти застосування лікарських препаратів у різні періоди життя.
- 4.Взаємодія лікарських препаратів.
5. Побічна дія ліків.
6. Клініко - фармакологічна характеристика препаратів групи нітратів.
- 7 Клініко - фармакологічна характеристика бета-адреноблокаторів.
8. Клініко-фармакологічна характеристика антагоністів кальцію.
9. Клініко-фармакологічна—характеристика похідних сиднонімінів та активаторів калієвих каналів.
10. Клінічна фармакологія протиаритмічних засобів.
11. Клінічна фармакологія антигіпертензивних засобів.
12. Клініко-фармакологічна характеристика антигіпотензивних засобів.
13. Клінічна фармакологія нестероїдних протизапальних засобів.
14. Клінічна фармакологія стероїдних протизапальних засобів.
15. Клінічна-фармакологія серцевих глікозидів.
16. Клінічна фармакологія неглікозидних інотропних засобів. 17.Клініко-фармакологічна характеристика кардіопротекторних засобів (метаболічних).
18. Клінічна фармакологія сечогінних засобів.
- 19.Клінічна фармакологія симпатоміметиків, які застосовуються при синдромі бронхіальної обструкції.
20. Клінічна фармакологія похідних метилксантинів, які застосовуються при синдромі бронхіальної обструкції.
21. Клінічна фармакологія М-холінолітиків, які застосовуються при синдромі бронхіальної обструкції.
22. Клінічна фармакологія стабілізаторів мембран та антагоністів лейкотрієнових рецепторів, які застосовуються при синдромі бронхіальної обструкції.
23. Клінічна фармакологія відхаркувальних засобів.
- 24.Клінічна фармакологія антигістамінних засобів.
25. Клінічна фармакологія протикашльових засобів.
26. Клініко-фармакологічна характеристика гіполіпідемічних засобів.
27. Клінічна фармакологія нейролептиків.
28. Клінічна фармакологія транквілізаторів.
- 29 Клінічна фармакологія седативних засобів.
30. Клінічна фармакологія антидепресантів.
31. Клінічна фармакологія психостимуляторів.
32. Клінічна фармакологія протисудомних засобів.
33. Клінічна фармакологія снодійних засобів.
34. Клінічна фармакологія нейрометаболічних засобів.
35. Клінічна фармакологія антацидних засобів.
36. Клінічна фармакологія М-холінолітиків.

37. Клінічна фармакологія H₂-гістаміноблокаторів.
38. Клінічна фармакологія інгібіторів протонної помпи.
39. Засоби, що застосовуються для еридикації *Helicobacter pylori*. Схеми призначення.
40. Клінічна фармакологія блювотних і протиблювотних засобів.
41. Клінічна фармакологія проносних та антидіарейних засобів.
42. Клінічна фармакологія прокінетиків.
43. Клінічна фармакологія жовчогінних засобів.
44. Клініко-фармакологічна характеристика гепатопротекторів.
45. Клінічна фармакологія ферментних препаратів.
46. Клінічна фармакологія інгібіторів протеаз.
47. Клінічна фармакологія пробіотиків.
48. Клінічна фармакологія препаратів заліза.
49. Клінічна фармакологія антиагрегантів.
50. Клінічна фармакологія антикоагулянтів.
51. Клініко-фармакологічна характеристика тромботичних засобів.
52. Клінічна фармакологія тромболітичних засобів.
53. Клінічна фармакологія препаратів інсуліну.
54. Клінічна фармакологія пероральних протидіабетичних засобів.
55. Клінічна фармакологія препаратів гормонів щитоподібної залози.
56. Клініко-фармакологічна характеристика антитиреоїдних засобів.
57. Клінічна фармакологія пероральних контрацептивів.
58. Клінічна фармакологія препаратів гормонів гіпофізу. 59. Клініко-фармакологічна характеристика засобів, що впливають на імунну систему.
60. Клінічна фармакологія вітамінних препаратів.
61. Клінічна фармакологія простагландинів і їх синтетичних аналогів.
62. Клінічна фармакологія лікарських препаратів, що застосовуються для лікування онкологічних захворювань.
63. Клінічна фармакологія антибіотиків.
64. Клінічна фармакологія фторхінолонів.
65. Клінічна фармакологія сульфаніламідів.
66. Клінічна фармакологія нітрофуранів, нітроїмідазолів.
67. Клінічна фармакологія противірусних засобів.
68. Клінічна фармакологія протигрибкових засобів.
69. Клінічна фармакологія протитуберкульозних засобів.
70. Клініко-фармакологічна анальгезуючих засобів. 71. Клініко-фармакологічна характеристика засобів для наркозу.
72. Клінічна фармакологія засобів, що впливають на кислотно-лужну рівновагу і електролітний баланс.
73. Основні принципи фармакотерапії гострих отруєнь лікарськими препаратами, контроль за побічною дією ліків., служба фармакологічного нагляду в Україні.

8. ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

А. ОСНОВНА

1. Базисная и клиническая фармакология / Под ред. Бертрама Г. Катцунга. - М. - СПб: Бином-Невский Диалект, 1998. - 670 с.
2. Балткайс Я.Я., Фатеев В.А. Взаимодействие лекарственных веществ. - М: Медицина, 1992.-304с.
3. Белоусов Ю.Б., Моисеев В.С., Лепахин В.К. Клиническая фармакология и фармакотерапия. - Москва: Универсум паблишинг, 1997. - 531 с.
4. Влияние лекарственных средств на результаты лабораторных методов исследования / под ред. проф. А.А.Спасова. - М.: Фармединфо, 1995. - 82 с.
5. Клиническая фармакология: Учеб. для студ. высш. учеб. завед. В 2 т. / С.В.Налетов, И.А.Зупанец, Т.Д.Бахтеева и др. Под ред. И.А.Зупанца, С.В.Налетова, А.П.Викторова – Харьков: Изд-во НфаУ:Золотые страницы, 2005 Т.1 - 448 с., Т.2 – 400 с.
6. Клінічна фармакологія: / Підручник / О.М. Біловол, О.Ф. Возіанов, І.К. Латогуз, В.Ф.Москаленко, А.Я.Циганенко За ред. О.М.Біловола, І.К. Латогуза, А.Я.Циганенка : У 2 т. – К.: Здоров'я, 2005 Т.1 – 684 с.
7. Компендиум 2000/2001 - лекарственные препараты / Под ред. В.И. Коваленко, А.П.Викторова. - К.: Морион, 2001. - 1462 с.
8. Лекарственные препараты Украины. 1999-2000. В трех томах. – Харьков: Прапор. 1999. - Т. 1. - 622 с., Т.2. - 638 с., Т.3. - 464 с.
9. Машковский М.Д. Лекарственные средства: В 2т. М.: «Издательство Новая Волна». 2000. - Т. 1. - 540 с., Т.2. - 608 с.

Б. ДОДАТКОВА

1. Бобров Л.Л., Гайворонская В.В., Куликов А.И. Клиническая фармакология и фармакотерапия внутренних болезней / Под ред. Л.Л.Боброва. СІ 16.. 2000.368 с.
2. Борони Р.Г. Клиническая фармакология для акушеров-гинекологов: Практическое руководство для врачей. - М.: ООО «Медицинское информационное агенство». 1999. -224 е.
3. Викторов А.И., Передерий В.Г., Щербак А.Г. Взаимодействие лекарств и пищи.- К.: Здоровье, 1991.-240 с.
4. Кукес В.Г. Клиническая фармакология: Учебник / Науч. ред. А.З. Байчурина. М.: ГЕОТАР МЕДИЦИНА. 1999. - 528 с.
5. Лоуренс Д.П., Бенитт П.Н. Клиническая фармакология. - М.: Медицина. 1993. В 2-х томах. - Т. 1. - С.247-253.

6. Мазур И.А. Основы клинической фармакологии и фармакотерапии в кардиологии. - М: Медицина, 1992. - 304 с.
7. Михайлов И.Б. Клиническая фармакология: Учебник. -- СПб: Фолиант. 1999. 528 с.
8. Михайлов И.Б. Основы рациональной фармакотерапии: Учебное пособие по клинической фармакологии. - СПб: Фолиант, 1999. - 480 с.
9. Скакун Н.П., Шманько В.В., Охримович Л.М. Клиническая фармакология гепатопротекторов. - Тернополь: «Збруч». 1995. - 272 с.
10. Страчунский Л.С., Козлов С.Н. Антибиотики: клиническая фармакология. - 1994.-589с.
11. Фармакотерапия и клиническая фармакология //Под ред. Г.Фюльграффа и Д.Пальма. - Минск: Беларусь. - 1996. - 690 с.
12. Фармацевтические и медико-биологические аспекты лекарств / Под ред. И.М.Перцева, И.А.Зупанец. – Х.: Изд-во НФАУ. 1999. -- В 2 т. – Т. 1. 464с., Т. 2. - 448с.